

Oponentský posudek disertační práce Štěpána Kubalíka „Problém estetických pojmů v analytické estetice 20. století“ předložené na Univerzitě Karlově v Praze na Filozofické fakultě - katedra estetiky

Disertační práce Štěpána Kubalíka „Problém estetických pojmů v analytické estetice 20. století“ představuje zdařilý pokus o interpretaci klíčových pojmů, témat a diskusí v analytické estetice 20. století. Autor zvolil myšlenkově, interpretačně i heuristicky náročné téma, které předpokládá odborné znalosti nejen vybraných témat a problémů analytické estetiky 20. století a jejich nejvýznamnějších představitelů (F. N. Sibley, K. L. Walton, A. Carlson, M.B. Hester, aj.), ale současně také znalost příslušné rozsáhlé speciální literatury. Cílem práce je určit „hlavní hybné momenty debaty o estetickém souzení v analytické estetice dvacátého století“ (s. 154) a podat rozbor jednoho z jejích rozhodujících témat - Sibleyho koncepce objektivní platnosti estetických soudů a jejich difference od jiných typů soudů. Jejím dalším úkolem je určit přínos této koncepce v kontextu moderní estetiky a zařadit ji do rámce obecného diskursu české a evropské estetiky 20. století.

Disertační práce je koncipována jako analytický rozbor jednotlivých koncepcí uvedených autorů a přehled vývoje jejich kritiky v rámci nejdůležitějších odborných diskusí o dané problematice. Systematickým způsobem rozebírá jejich jednotlivé tematické okruhy (problematiku objektivnosti estetických soudů, distinkci mezi estetickým a neestetickým, problematiku estetické supervenience, téma environmentální estetiky, teorii metafory) a jejich vzájemné systematické vazby, konotace a difference. Autor ve svých interpretacích zvolil metodu systematicky prováděných detailních rozborů vybraných problémů Sibleyho, Waltonovy, Carlsonovy a Hesterovy analytické estetiky a poukázal na jejich příslušné významové souvislosti doprovázené rozborů relevantních systematických a historických kontextů a vazeb.

Předložená disertační práce má vysokou odbornou úroveň a zvolené téma je kvalitně zpracováno. Rozbory a interpretace složitých problémů uvedených koncepcí moderní analytické estetiky jsou zdařilé a přesvědčivé a představují přínos k soudobé odborné literatuře v oblasti moderní estetiky i poznatků o širších obecných souvislostech dané problematiky. Autor prokázal nejen hlubokou znalost speciálních problémů uvedených autorů, ale také řady souvisejících vědních oborů (filosofie, etiky, dějin umění aj.) a dalších příbuzných disciplín (sémantiky, ontologie, noetiky, aj.) Rozsah i hloubka práce svědčí o dlouhodobém a systematickém zájmu o dané téma a soustavné snahy o jeho kritické zpracování. Lze konstatovat, že autor postupoval ve svých interpretacích samostatně a na mnoha místech zdařilým způsobem formuloval svá vlastní kritická stanoviska a dílčí konkrétní závěry.

K nepopíratelným kvalitám předložené disertační práce náleží také skutečnost, že v jejím Úvodu jsou definována metodologická východiska interpretačních postupů. Zkoumané estetické teorie jsou kriticky konfrontovány

s jinými koncepcemi a analyzovány jejich vzájemné souvislosti a rozdíly. Autor ve svých rozborech vyšel z řady odborných studií uznávaných autorů a samostatně navázal na dosavadní výzkumy daného tématu v rámci české i světové odborné literatury. Nesporným přínosem předložené práce je také skutečnost, že rozborů nezůstávají u pouhé deskripce uvedených problémů a proklamování obecných tezí, nýbrž že pracují s bohatým empirickým materiálem, kterým autor své závěry dokládá a ilustruje. Vychází přitom z jedné z ústředních tezí disertační práce, podle níž platí, že problematiku moderní analytické estetiky 20. století nelze zkoumat odděleně od širšího kontextu moderní filosofie a s ní spojenými estetickými, etickými a axiologickými teoriemi.

Disertační práce Š. Kubalíka se opírá o důkladnou znalost primární a sekundární literatury, má promyšlený charakter a systematickým způsobem využívá nejnovější odbornou literaturu. Autor se ve svých závěrech současně opírá o výsledky některých svých publikovaných dílčích studií. Ve svých interpretacích prokázal nejen podrobnou znalost dané tematiky, ale také schopnost samostatným způsobem interpretovat složité filosofické, psychologické a sémantické problémy současných teorií estetiky a kriticky posoudit relevantní závěry předních světových autorů zabývajících se danou problematikou. Autorovi se podařilo objasnit základní významové souvislosti uvedených teorií a poukázat nejen na jejich přínos a pozitivní výsledky, ale současně také odhalit jejich vnitřní rozpory a upozornit na otevřené otázky a problémy. Práce je napsána s velkým rozhledem a je na ní patrné systematické odborné vedení školitele práce doc. T. Kulky, Ph.D.

Ve svém souhrnu představuje disertační práce Š. Kubalíka významný přínos k stávající české odborné literatuře. Je kvalifikovaným úvodem do základních problémů soudobých diskusí o povaze a charakteru moderních koncepcí estetiky 20. století v rámci českých i evropských odborných debat na toto téma. Konkrétní interpretace jednotlivých problémů mají vyvážený charakter a bylo v nich dosaženo adekvátního proporcionálního vztahu mezi deskriptivní rovinou výkladu a rovinou interpretační. Z připojeného rozsáhlého seznamu odborné literatury je zřejmé, že splnit tento požadavek nebylo snadné, neboť zvolené téma je značně rozsáhlé a komplikované, neboť zahrnuje neobyčejně širokou škálu interdisciplinárních problémů. Mezi pozitivní stránky dané práce také náleží, že autor ve svých rozborech nezůstal u pouhé sumarizace a deskriptivního výčtu daných problémů, ale že také předložil vlastní kritická stanoviska, závěry a hodnocení. I tato skutečnost přispívá ke kvalitě předložené disertační práce a zvyšuje její odbornou úroveň. Jednotlivé interpretace se opírají o odbornou znalost vybraných problémů moderní analytické estetiky a svědčí o důkladné obeznámenosti se všemi nejvýznamnějšími teoriemi moderní estetiky 20. století. Za zvláště přínosnou pokládám 2. část práce (Role kategorií umění v estetickém soudu) a 3. část (Povaha estetických soudů a teorie

metafory) a jejich souvislost s některými moderními filosofickými teoriemi (L. Wittgensteina, M. Heideggera a P. Ricoeuera).

Na práci je patrné, a tato skutečnost rovněž přispívá k jejím odborným kvalitám, že Š. Kubalík navázal na některé studie české i světové odborné literatury a vyšel z jejich závěrů. Kvalitním zpracováním zvoleného tématu představuje předložená práce zdařilý pokus analyzovat problematiku estetických pojmů v analytické estetice 20. století v kontextu nejvýznamnějších soudobých diskusí na toto téma. Hlavní přínos práce je dán především v systematickém a interdisciplinárním zpracování dané problematiky z hlediska různých oborů – moderní analytické estetiky, filosofie, psychologie, sémantiky a noetiky. Na práci je také přínosné, že je v ní adekvátním způsobem zachycena a popsána geneze a typologie uvedených problémů, a také provedeno chronologické členění dané problematiky kombinované s členěním systematickým.

Přes své nesporné odborné kvality a vysokou úroveň obsahuje předložená disertační práce ovšem na druhé straně některé formální problémy. I když má otevřený badatelský charakter a otevírá zkoumané problémové okruhy metodickým a systematickým způsobem, přesto poněkud schematicky působí časté konfrontace některých ústředních tezí - zejména Sibleyho teze o hypotetickém charakteru objektivnosti estetických soudů s estetickými teoriemi u jiných autorů. Autor sice správně upozorňuje, že celá diskuse nad problematikou objektivnosti estetických soudů měla svá východiska v logickém pozitivismu 20. století a že její historické počátky leží v diskusích mezi I. Kantem a jeho teorií estetických soudů apriori a britskou (Humeovou) empiristickou estetikou 18. století, které byly později transponovány do problému zkoumání „přirozeného“ jazyka analytických teorií estetiky a jeho údajné diametrální odlišnosti od jazyka kognitivní vědy, přesto by bylo možná vhodné blíže upozornit na posuny této problematiky jak v rámci samotné analytické filosofie a estetiky druhé poloviny 20. století, tak také v kontextu jiných filosofických teorií moderní estetiky např. v soudobých hermeneutických koncepcích umění a estetiky (H. G. Gadamer). I když autor na řadě míst poukazuje na problematičnost Sibleyho koncepce obecné platnosti estetických soudů a v závěru poukazuje na možnost řešení těchto problémů v rámci Hesterovy a Ricoeuerovy teorie metafory, nelze nepřipomenout, že řada dalších, neméně významných souvislostí nebyla blíže tematizována ani kriticky zkoumána, např. platnost základních dogmat analytických koncepcí estetiky založených na stále akceptovaných a v nejrůznějších podobách rozvíjených tezích britského empirismu o zásadním rozdílu mezi teorií a empirií, subjektivními empirickými daty a jejich objektivním pojmovým zpracováním, jazykem vědy a jazykem humanitních oborů, problematikou distinkce kognitivních a nekognitivních soudů, diskrepance mezi logikou myšlení a gramatikou jazyka – problémy, které byly do jisté míry překonány v současné postmoderní analytické filosofii a které v zárodečné podobě byly již tematizovány a diskutovány např. v rámci pokantovské německé estetiky na konci 18. a počátku 19. století (F. Schiller,

G.W.F. Schelling, F.W. G. Hegel, aj.) a jejich „holistickém“ zpracování této problematiky.

V této souvislosti lze formulovat některé doplňující připomínky, resp. eventuální konstruktivní náměty k dalšímu zkoumání. Bylo by možná vhodné více zdůraznit diskrepance mezi Sibleyho neopozitivistickým pojetím analytické estetiky a jejího překonání u pozdního Wittgensteina (teorie jazykových her), Heideggera (koncept otevřenosti světa) a Ricoeuera (teorie metafory) a současně upozornit, že tyto nové koncepce nebyly jen pokusem překonat některé dílčí problémy analytické estetiky 20. století, ale také projektem, založeným mj. na myšlence destrukce metafyziky a metafyzických základů estetiky a revizi pozitivistických tezí o nutnosti „zvědečtit“ estetiku. V těchto koncepcích se ukázalo, že platnost některých výchozích konceptů analytické estetiky zůstává sporná a je zatížena řadou velkých problémů a nejasností - jaký je vlastně rozdíl mezi výchozími předpoklady analytické estetiky - estetickými pojmy a soudy a gramatickými větami estetického jazyka, logickou strukturou myšlení a gramatikou jazyka, jakým způsobem funguje estetická soudnost a jaké byly dopady Kantovy zvláštní dezinterpretace funkce estetické soudnosti, proč estetické soudy nemají kognitivní charakter a odlišují se od etických a vědeckých soudů, jaké formy má estetický vkus, aj. Tyto úvahy by možná otevřely možnost prohloubit závěrečné velmi podnětné a přínosné partie o vztahu metafory a otevřenosti světa a zdůraznit, že umění a estetika mají nejen nepojmový charakter „odkrývání pravdy předchůdné skrytosti bytí“, ale současně také významné etické a pedagogické poslání. Na některých místech lze také doporučit opatrnější formulace některých problémů (s. 87, 132) a případně upozornit na metodologický rozdíl mezi modelem kauzálního „vysvětlení“ uplatňovaného v přírodních vědách a teleologického, resp. holistického „rozumění“ v estetice a estetickém souzení.

I přes uvedené formální připomínky, eventuální konstruktivní návrhy a náměty lze ovšem závěrem konstatovat, že předložená disertační práce Štěpána Kubalíka splnila stanovený cíl. Podala erudovaný výklad zvoleného tématu a představuje zdařilý výklad klíčových problémů analytické estetiky 20. století. Svými odbornými kvalitami spojenými s vysokou úrovní zpracování zvoleného tématu, výběrem a zpracováním rozsáhlé speciální literatury splňuje požadavky kladené na odbornou úroveň disertační práce, a proto ji lze **doporučit** k obhajobě. Návrh klasifikace – **prospěl**.

V Praze dne 10. ledna 2018

PhDr. Vlastimil Z á t k a, CSc.
Filosofický ústav České akademie věd,
110 00 Praha 1
Jilská 1

